

Jánossy Lajos

Simon Balázs-rongyszőnyeg

RÉSZLETEK EGY KÉSZÜLŐ REGÉNYBŐL

Az alábbi bekezdések egy készülő regényből valók. Az itt megjelenő főalakot a Simon Balázs barátommal megélt élményanyagból merítettem. Igen, Simon az írói képzelet műve, ez teremtette meg hasonlóságokra támaszkodva a regénybeli figurát. Olyannyira, hogy, legalábbis egyelőre, a nevét is, a keresztnév és a vezetéknev közötti lebegésben tartva, meghagytam; akik bizonyos vonásaira ráismernének, azok előtt nincs takargatnivalóm, akiknek, az ismeretség híján, nincsenek ilyen tolvajkulcsaik, azok számára a név nem árulkodó.

Simon Balázs húsz éve halott. Néhai közös világunkban elmerülni felszabadító és fájdalmas feladatomból volt és marad, amíg élek. Az alábbi prózadarabok egy nagyobb összefüggésben, reményeim szerint, további árnyalatokkal bővülnek, és örökítik meg egy rendkívüli ember nem kevésbé rendkívüli, jóllehet tragikusan rövidre szabott sorsát.

XXX

TIZENKÉT ÉVES KORÁBAN TALÁLKOZTAM VELE ELŐSZÖR

a heti befizetéses jegyrendszerben, menzaként is működő Bukarest étteremben, a Bartók Béla út és a Lágymányosi utca sarkán. Az osztálytársaimmal és a környékbeli iskolákból szintén itt ebédelőkkel ültünk az álnépművészeti terítővel fedett álnépművészeti asztaloknál, a szív alakúra esztergált hátlapú, álnépművészeti székeken a románok fővárosáról elnevezett álnépművészeti vendéglőben. Minden álnépművészeti volt, a cirádás tányérok, a rönklambéria. A pincérek nem voltak álnépművészetiek, ők olyanok voltak, mint mindenütt, hipószagú, fehér köpeny, fényes térdű, fekete nadrág, a felső zseb körül kék golyóstollrovátkákból font szálkás glória. Félretaposott cipők, hátrafésült hajak. Vállra dobott hangedlik. Járhattam volna az Alba Regiába, a Fehérvári útra, befizethettek volna a Tó étterembe is, a Feneketlen-tó partjára, de nem így történt. Elgondolkodtató, töprengő társam, a Mosodás, hogyan fordulhatott elő, hogy ez a döntés megszületett. Abban, hogy nem ütközött merev ellenállásba az ötlet, különösképpen apád hallgatóságos jóváhagyása érdemel figyelmet. A trianoni házioltár és emlékmű; a félárbocra eresztett, kifakult országzászló, a történelmi Magyarországot mintázó kisplasztika tövén olvasható felirat: Nem, nem, soha! terebélyes, az egész lakást magába foglaló árnyékában, ahol a könyvtárban az erdélyi polcok Aportól Nyírón át a kalotaszegi hímezések albumáig és a mázas kerámiakészítés kézikönyvéig minden megtalálható volt, ahol a falakat Erdélyből hozott köcsögök, a diványokat Erdélyből hozott párnák díszítették, miért nem ütközött akadályba, hogy a Bukarestben étkezz, erre nincs magyarázat. A döntésben szerepet játszhatott, hogy a környéken, a Skálától a Gellért-térig húzódó sávban lakók mind ide jártak, a döntésben szerepet játszhatott, hogy a konyhájának jó híre volt. A döntésben egy szempont biztosan nem játszhatott szerepet, az, hogy a románok, pontosabban, az *oláhok*, így apám, fővárosáról elnevezett vendéglőbe járok. Ez a szempont elsikkadt, ki tudja, miért, lehet,

fel sem merült. Mentünk a *Bukába* minden nap, tanítás után, amiről azt hittük, egy szálloda éttermében ebédelünk, mert a lapos épület mellett nyolc emelet magasodott, a homlokzaton tetemes, jól kivehetően a román álnépművészeti betűtípussal állt a név: Bukarest. Ebben a hitben a többiek fölé kerekedtünk, igaz, sokan kételkedtek az igazunkban, de a ruhatár meggyőzte őket, a belépéskor kötelező ruhatárt felügyelő ruhatáros, simléderes, úgynevezett boy-sapkát viselt, egy recepcióshoz hasonlított. A Bukarestbe nyugdíjasok jártak délidőben, és egy félhosszú hajú gigerli, alaposan bepacsulizva, a mellkasán nyaklánc a kigombolt, színes ing alatt, a színes ing mandzsettái alatt a csuklóján karkötő, kordbársony nadrágjának szára alatt makkos cipő. Selyemfiú, mondta egyszer valaki, anélkül, hogy felfedte volna a szó értelmét, erre nem is voltunk rászorulva, a selyemfiúban benne volt minden sejtelmesség, vonzó és borzongató titok. Attól kezdve így beszéltünk róla, a selyemfiú. És a selyemfiú minden várakozásunkat felülmúlta; állandóan a nőkről sustorgott a fülünkbe, úgy, hogy a nyugdíjasok és a pincérek ne hallják. Illatos pinákról, formás fenekekről tartott előadásokat, fiatalabb és idősebb nőkről ejtett el sokatmondó megjegyzéseket. Nem utolsósorban pedig minket kérdezett és heccelt, láttunk-e már pinát, feneket, mellet, csokolóztunk-e már, megnyaltuk-e már egy nőnek a fülét, éreztük-e már a bugyi nedvességét. Ha a selyemfiú nem volt ott, megkönnyebbültünk, ha ott volt, heves szívdobogással vártuk a beszámolóit. Azon a napon, amikor Simont először megpillantottam, a selyemfiú nem fért az asztalunkhoz, sokan voltunk, ő külön ült, az osztálytársaimmal a megszokott rend szerint töltöttük az időt; focimeccsekről, földrajz dolgozatokról beszélgettünk, a bennünket követő lányok kilétét firtattuk, és a legújabb kártyanaptárak árfolyamait elemeztük. Kenyérgalacsinokkal célozhattuk a mellettünk ebédelő nyugdíjasokat, a kanalunkat katapultnak használtuk, repkedtek a lövedékek, a pincérek olykor közbeléptek, visszavonultak flegmán cigarettázni. Váratlanul, akárha eső verte volna be, avagy ő lenne személyesen a vihar maga, egy torzonborz fiú termett a helyiség közepén. Térdig érő, viseltes, biztosítótűkkel teleaggatott bőrkabátot hordott. Hirtelen sebességgel toppant be, huzatosan, tornádóként robbant közénk, penészes, dohos húzású légifolyosó nyílt mögötte. A kezében egy fekete kötésű könyvet tartott, nem köszönt senkinek, nem volt rá ideje, olyan volt, mint aki egy monológot folytat, megszakítás nélkül, éppen azoknak címezve, akik az útjába kerülnek. Ismeretlen szavakat használt, a mondatai zsúfolva voltak ismeretlen szavakkal, voltaképp egy ismeretlen nyelven beszélt, kivenni belőlük semmit nem tudtam. Hegel, mondta, és a könyvére mutatott, majd megint, Hegel, és a könyvét kinyitotta, beleolvasott, felkapta a fejét, körbetekintett. Nem tudtam, mi az, hogy Hegel, nem tudtam, hogy főnév, netán ige, jelző esetleg, a Hegel varázsszó volt, ugyanúgy, mint a többi, megjegyezhetetlen szó; szájtátva néztem a produkciót. Az egészsből annyit tudtam kivenni, hogy a vendégtérből a konyhába vezető lépcsőfokokról beszél, ez a lépcső izgatja, de ez sem volt biztos. Semmi sem volt biztos. Annyi volt egyedül biztos, hogy fergeteges tempója, felhevült gesztusai, pergő és ismeretlen nyelve ellenállhatatlan erőt sugárzott. A kócos süvölvény mondandóját örvénylő kézmozdulatokkal kísérte, hangsúlyai nyomatékosak és követelőzőek voltak. Varázsütéseket mért a levegőbe. Tizenkét éves volt. Kiderült, az Egribe jár. Mindenki döbbenten figyelte Simont, a sokat látott pincérek, régi rókák elfelejtették szívni a cigarettájukat, ott hamvadt el a kezükben. A nyugdíjasok kezében megállt a kanál. Egyedül a körülöttünk kanalazó

egrisek nem lepődtek meg. Ő Simon, mindig ilyen, mondták, és tovább lökdösték a betűésztaát a paradicsomlevesükben. Aztán eltűnt, nem láttam többé a vendéglőben.

XXX

A GIMNÁZIUMBAN TALÁLKOZTAM VELE LEGKÖZELEBB, NYOMBAN MEGISMERTEM, UGYANOLYAN VOLT.

Bőrkabát, Hegel, szélvész duzzasztotta vitorlák. Féltém tőle, vonzott. Bakancsban járt, akkorra már kiderült: latin szavakat használt. Derékig átizzadt fehér ing, fogantyús, hasított bőrtáska. Pinceszag. Borosta, pattanások. Semmi nem változott: a kötőszavait sem értettem. Büdös volt, izzadságszagú. Letaglózott. Dülledt, vérekes szemek, tűhegynyi pupillák. Verseket írt, görögül tanult, a szobájában zsúfolt könyvespolc, íróasztal, egy matrac. Írógép. Klee-metszetek. Összebarátkoztunk. Nem, nem barátkoztunk össze. Ő ragaszkodott hozzám, én megbabonázva követtem bármerre, ahova hívott. A *Doktor Faustus* volt a kedvence, a keményfedeles, arany betűkkel átfuttatott, barnaborítás kötetet puhára gyötörte. Mentünk együtt. Homéroszt, Rimbaud-t idézett. A gimnázium egyik, a lapos tetőre vezető csigalépcsőt rejtő ajtaját két rúgással betörte, tél volt. Alattunk négy emelet. A meredek, jeges cserepeken felmászott. Követtem. Minden nagyszünetben a kémény tövében ültünk, negyedikesek voltunk. Cigarettaztam, ő nem. Egri vizet vittünk a tetőre. Megittuk. Visszamásztunk, végigsöpörtünk a szalagavató ünnepségen. Tört, zúzott. Az antikváriumokból könyveket lopott. Goethét szerette. Az anyja az *Ezeregyéjszakát*, az apja a *Koránt* fordította. Simonnak kisgyerekként az *Imígyen szólá Zarathustra* volt az esti mese. Az első szava ez volt: *tabu*. Az otthoni könyvtárunkból kiszemelte Weininger *Nem és jellem* című művét, elkérte. Kijegyzetelte a zsidó ön- és nőgyűlölet könyvét. Visszahozta Weiningert, különböző logikai ábrákon magyarázta a tébolyult metafizikus elméletét. Tennysont fordított. Állandó készültségben tartott. Nem engedett. Pszichiáterhez járt, folyamatos rosszullétre, letörtségre panaszkodott, álmatlanságra. Velőig húzódó szorongásra. *Iszonyatosan lefáradtam, teljesen kész vagyok*, mondogatta. *Végtelenül rosszul vagyok*, mondta, a végtelen g-je kattant a szájpaddlásán. Ha a gázóra-leolvasó jött hozzájuk, kikelt magából, tűrhetetlennek tartotta, hogy egy idegen, egy civil zavarja meg, amikor Platón-t olvas, Platónnal *foglalkozom*, így Simon. Toporzékolt és az anyját hibáztatta, kikérte magának nála a gázóra-leolvasót, a postást, a díjbeszedőt. Harmadikban magántanuló lett, délelőtt otthon olvasott, írt. Én bent ültem a padokban, és rá gondoltam. Simon otthon ír. Befutott a szünetekben, átfüstölt a folyosókon, berontott a vécébe, kalapot hordott. Karon ragadott, vitt, magyarázott. Akárha valami lázálomról számolt be a gázóra-leolvasó látogatásáról. Nem engedte be a gázóra-leolvasót, üvöltött vele, rávágt a ajtót. *Ez iszonyat*, mondogatta, az *avéták avétája*, Platón-t olvasok, Wilamowitz-Möllendorff kommentárjait olvasom, Kerényi Platón-tanulmányát olvasom, csöngetnek, és ott a gázóra-leolvasó, be akar jönni a lakásba, ezt nem tudod elképzelni, *rettenetes*. Beethoven hegedűversenyét hallgatom Furtwänglerrel és Menuhinnaal, a *főtéma* közepén csöngetnek, az ajtóban ott áll a postás, érted, közvetlenül szemben, érzem a savanyú, a rossz cigaretta sárga fogkövekbe dermedt, gyomorszaggal elegyes szagát, anyámnak hozott valami csomagot, valami arab küldeményt, *teljesen kész lettem*, megragadtam a gallérjánál fogva, kidobtam. Rembrandt késői önarcképeit *tanulmányozom*, csöngetnek, a küszöbön áll a villanyóra-leolvasó, *azt hittem elájulok*. Jön a postás, jön a gázóra- és a villanyóra-leolvasó.

hiába vagyok magántanuló, egy perc nyugtom sincs, *iszonyú az egész*. Anyám nem kegyelmez, nem kímél, nem szól a postásnak, a gázóra-leolvasónak, a villanyóra-leolvasónak, hogy nem jöhetnek. *Nem szögezi le*, így Simon, *nem köti ki*, hogy csak akkor jöjjenek, ha ő otthon van. Kikészít teljesen. *Végtelenül lefáradtam*, így Simon, az idegrendszerem elszibbadt, az agyam megbénult, lefagyott teljesen. Elképesztő, *kibírhatalan*. Hiába szabadulok meg tőlük, a Platón-olvasást már nem tudom folytatni, a Beethoven-hallgatást már nem tudom folytatni, a Rembrandt-tanulmányozást nem tudom tovább folytatni. A végső összeomlás fenyeget. El kell rohanjak, pálinkát kell igyak, de nem egyet és nem kettőt, egy fél litert, hogy magamhoz térjek.

XXX

NAPONTA TÖBBSZÖR TELEFONÁLT, APÁM INGERÜLTEN MONDTA, SIMON KERES.

Három órán keresztül beszélt a kagylóba, ültem a hallban az apró, telefonos asztalka mellett, a kényelmetlen telefonos széken, és hallgattam véget nem érő áriáit a tapintatlan gázóra-leolvasóról, a Platón-olvasását a délelőtt érkező postással szándékosan megzavaró anyjáról, a nyápic húgáról, aki a kabátját az előszobában a cipős szekrényre dobja, egyenesen rá Simon frissen szerzett és nélkülözhetetlen könyveire. Egész délután keresem a könyveimet, így Simon, *tűvé teszem a lakást*, nem találom sehol a *létfontosságú* Novalisomat, és este, amikor a húgom elmegy, felveszi a kabátját, kiderül, végig alatta volt a Novalisom, *rémálom*, ezzel a kereséssel ment el az egész napom, kilöktem a húgomat az ajtón. Heideggerről, Chopinről, Gide Chopin-esszéjéről, Rubinstein Chopin-előadásáról beszélt. Wagnert hallgatott, partitúrával. Az aznapi verseiről beszélt, felolvasta őket, *ez azért elképesztő*, kommentálta metaforáit, rímeit. Ha nem mondtam rögtön, elképesztő, elhallgatott, ezek szerint *nem igazán tetszik*, mondta. De, de, de, hadartam, páratlan, elképesztő, hihetetlen. Meggyőzni mégsem tudtam, visszatérően kellett a világirodalom legnagyobbjai között méltatni a műveit. Goethehez és Dantéhoz hasonlítani. Semmivel nem elégedett meg, minduntalan elvárta a magasztalást. *És az milyen*, faggatott, és újra és újra megismételt egy-egy sort, versszakot, *az itt milyen*, kérdezte, míg ki nem fogytam a jelzőkből. S ha kifogytam belőlük, az sem nyugtatta meg, épp ellenkezőleg, szóval mégsem *annyira* tetszik, mondta sértetten és ingerülten.

XXX

SIMON VERSEIT NEM MINDIG SZERETTEM,

olykor körülményesnek, sokirányú, szerteágazó, körmönfont mitológiai utalásokkal és az antik formákkal túlterheltnak éreztem őket, de ezt bevallani magamnak sem merem, mert elsőprő észjárása, káprázató műveltsége mindent vitt, elbűvölt örvénylő személye. A szavait használtam, a fordulatait. A lélegzetvételét, a hanglejtését. Ha nem hívtam az előre egyeztetett időpontban, szemrehányásokkal ostorozott, büntudatot keltett, elharapott félmondatokban tette szóvá, hogy voltaképp elárultam. *Semmi baj*, mondta, de ebben a legsúlyosabb neheztelés rezgett. Értem, *ez neked nem fontos*, zárta le a vialatásba illő méltatlankodását. Barátnőit féltékenységi rohamokkal kínoztta, óránként számon kérte, szeretik-e őt. A válaszok, igen, szeretlek, Simon, sosem elégtették ki; jó, jó, mondta, *de valahogy nem és mégsem igazán szeretsz*, vágta rá, *nem eléggé*. A hűségeskük csak fokozták gyanakvását. A tanárok tartottak tőle,

megkönnyebbültek, amikor magántanuló lett. A tanítás után bejártuk a környéken a könyvesboltokat, a délután végén összevetettük a zsákmányt. Otthon ordította az anyjával, a tányérból kiitta a levest. Felhangosította a magnót, anyját az ölébe vette. A húgát a földre lökte. Feljött hozzánk, részeg volt, lemezeket hallgattunk, vezényelt, dűnnyögött, kiabált. Megragadta a karomat, felmorzsolta az izmimat, elszorította az ereimet. Anyámék megijedtek. Úgy ette a konyhánkban Etelka néni főztjét, mohón, rágás nélkül, mintha nem evett volna két hete. Bekebelezte a paprikás krumplit, kétszer vett belőle, felfalta a gulyáslevest, háromszor mert belőle, elnyelte a palacsintákat, egy tucatot kent meg belőlük.

XXX

SIMON HELYTELENÍTETTE POSTÁSI ÁGIT,

állandó megjegyzéseket tett rá, félmondatokat ejtett el róla. *Lepattintandó kiscsajnak* tartotta, mert sem Thomas Mannt, sem Schopenhauert nem ismeri, Hölderlinben és Rilkében nem járatos, Wagner *Ringjében* el nem igazodik. Minden vele töltött percem értelmetlen, *igénytelen*, így Simon. Ha így folytatom, semmi nem lesz belőlem, sem filozófus, sem esztéta, költő legkevésbé. Léha és semmirekellő alak leszek, ő, mármint Simon, ebben az esetben számolni velem érdemben nem tud. Simon elérte célját, Postási Ágírról egyre inkább szabadkozva, hímezve-hámozva nyilatkoztam, kerteltem, ötoltem és hatoltam, találkozásainkat letagadtam, aztán Postási Ágit hidegen elhanyagoltam. Simon bűntudatot keltett bennem, szorongásokat, hogy vacak és tűnékeny, talmi történetekbe keveredem, vesztegetem az időm. Vesztegetem akkor is, ha Fradi-meccsre járok, és vesztegetem, amikor kosárlabdaedzésekre. Simon egyikkel sem tudott mit kezdeni, szó szerint nem értette, mi a jó a Fradi-meccsben, és mi a jó a kosarazásban. Nem csupán azért nem értette, mert a *Varázshegy* tetejéről nem látszott az Üllői úti pálya, sem az öltöző és a palánk, hanem azért sem értette, mert Simon ügyetlen volt, semmiféle gömbérezéssel nem rendelkezett. Képtelen volt élvezni a játékot, sziporkázó tehetsége a fehér vonalak között, a futballpályán csődöt mondott, a kosárlabdapályán nem is próbálkoztak vele. A tornaórákon a kapuk között csetlett-botlott, esett és kelt, alkalmatlanságát otromba belemenésekkel kompenzálta, ám sikert ebben sem aratott, ellenfelei könnyedén elléptek célzott attackjaitól. A labdát sehogy sem lelte, ezért fogott irgalmatlan rombolásba. A kapuba sem állították be, a labdát megfogni sem tudta, lyukas volt a keze. A mezőnyben szaladgált széttárt karokkal, tépett atlétában, fekete klottban, összevissza. Lábával nagyokat lendített, de minduntalan luftot rúgott, hanyatt esett, Simon egy burleszkfilm mellékszereplőjeként a földre huppant. Színészi képességeit latba vetve próbálta önmagát karikírozni, túlságossá tenni megmozdulásait, ám pompásan passzolgató társai ebben partnerek nem voltak, illetve igen, amennyiben a legnevetségesebb helyzetekbe hozták, kötényt adtak neki, körbegurigázták, oda-vissza átemelték, Simon meg futkározott szertesztét a pályán, immáron bohócsipkában. A többiek kíméletlenül kihasználták, hogy itt megállt a tudománya, itt nincs Kant és nincs Beethoven, itt szöglet van és szabadrúgás és gól. Bedobás és kapufa és henc. Simon az erőnléti edzéseken, fekvőtámaszban, a bordásfalon, a kötélen, a rúdon és a gyűrűn talált magára, fekvőtámaszban százas szériákat nyomott, ezzel azonban másképp, de szintén magára maradt, senkit nem érdekelt, hányszor mászik fel-alá Simon a kötélen,

hányszor a rúdon, hányszor húzódkodik, és hány lengőátfordulást csinál; mindenki az előző napi meccs eredményéről beszélt, és a másnapi esélyeit latolgatta.

XXX

KEDVEMET A FRADI-MECCSEKTŐL

és a kosárlabdaedzésektől Simon ugyan elvenni nem tudta, azt viszont elérte, hogy vádló pillantásai és megjegyzései magyarázkodásra késztesse. A magyarázkodásaim természetesen másodpercek alatt ízzé-porrá zúzta, majd lesajnálóan legyintett, és áttért Hegel történetfilozófiájára. Én pedig, mintegy az eresz alatt, továbbra is jártam a kosárlabdaedzésekre és a Fradi-mecsekre, amelyeken önfeledten játszottam és önfeledten ordítottam, hogy aztán másnap Simon szemrehányó félmondatainak tördőféseit elszenvedjem. Miképpen jártam kocsmákba, házibulikra, koncertekre, amelyeket Simon élesen elutasított. Voltaképp mindent lesújtó kritikával illetett, az avéta kategóriájába sorolt, avétának bélyegzett. Simon a folyamatos olvasásban, a szakadatlan zenehallgatásban, a megszállott albumnézegetésben, az írásban és a fordításban hitt. Vallásosan, tehát szertartásosan, liturgikus rendbe foglaltan. Ebből a régióból, ahogyan a kosárlabdázás és a Fradi-mecsek, ugyanúgy kívül rekedtek az underground koncertek és a városban a hétvégeken végigsöprő házibuliláz. Simon lenézte, súlytalannak tartotta az előbbieket és hiábavalónak az utóbbiakat. Az előbbieken, hangoztatta olykor, ő már régen túl van, tizennégy éves korára, *kiskoromban*, így ő, végigjárta a kültelki művelődési házakat, végighallgatta, amit lehetett, csövesként kezdte, alternatívként folytatta, végül életének ezt a szakaszát lezárta. Nem volt dolga többé a Beatricével, és hidegen hagyta a Kontroll Csoport. Sem a Nagy Feró megénekelte nagyvárosi farkasokkal, sem a Müller Péter megverselte Bétavill-lel nem volt többé dolga. Házibulikorszakát is lezárta, állította gyakran, ám a házibulikba időnként elcsábult, a Moszkva téren közismert figuraként vetette bele magát a bel-budai házibuli-hálózat szövevényébe. Sokakkal együtt portyázott a Sas- és a Szabadság-hegyen, a Rózsadombon, nyári éjszakákon a nyitott erkélyajtókon kiszűrődő félreismerhetetlen bulizajra fülelt, és sosem átalott hivatlan vendégként bárhova beállítani, de mintha csak azért, hogy hol rettentő retorikai arzenáljával, hol fizikai túlerejével mintegy megsemmisítsen mindenkit.

XXX

ÉRRE A HÁZIBULIRA IS MEGJÖTT SIMON,

annak ellenére érkezett, hogy Horváth Gabi ugyanúgy lekezelte, mint Postási Ágít, óva intett tőle, attól, hogy ebbe a jelentéktelen, szellemellenes kapcsolatba, így Simon, belebonyolódjak. De megjött, mert hívtam, reméltem, hogy egyszerre merev és gúnyos fenntartásait Horváth Gabi jelenlétében feloldhatom. Simon azonban nem hazudtolta meg önmagát, a lakásba mindenkit félresöpörve berontott, vad összevisszaságban tömény italokat ivott, és kisvártatva a Moszkva tér egyik hangadóját, a testi erejében hozzá mérhető alternatív zenészt és író, Kis Bérczes Lászlót akarta kidobni az ablakon. Mindig ezt csinálta, az első adandó alkalommal kiszemelte riválisát, akinek az eltiprásával erődemonstrációt mutathatott be. Simon magán kívül voltaképp mindenkit illetéktelennek minősített, aki a festészet, a szobrászat, a film, az irodalom, az ókortudomány vagy a filozófia felségterületeire merészkedett. De itt le nem

horgonyzott, a matematikában, a zeneelméletben és a csillagászatban való jártasságra is igényt jelentett be. Ezt a kontinenst a saját felségterületének tekintette, élő ember előtte meg nem állt, talpon nem maradhatott. Nietzsche vesztek össze, a filozófiai érvek egymásnak feszültek, nem közeledtek az álláspontok, a vita személyeskedésbe fordult. Kinek van joga beszélni Nietzsche-ről, és kinek nincs. Simon vitatta ellenfele jogát, nyomatékképpen őt félig a balkon korlátja fölé emelte. Simon a harc és a küzdelem istene volt, Hercules személyesen. És valóban mindenkit megsemmisített, Kis Bérczes Lászlót is. Horváth Gabi összeomlott.

XXX

ÉN LELKESEDETEM A SZABAD EURÓPÁBAN ELHANGZÓ

neveikért, a nem itt élő itt élet hőseit láttam mögöttük. Simon, noha Lukácsot az egyik legfontosabb filozófusnak tartotta, *Lukács alap*, mondta, olykor lehűtött, mert tanítványait, a politikai ellenállás jeleseit, szűkebben az itthon maradt második generációt nem tartotta sem fontosnak, sem alapvetőnek, filozófusoknak meg a legkevésbé. Mi több, vélte Simon, politikai karrierjük, hősiességük is innen ered, hogy filozófusként nagy elődjük árnyékának a szegélyéig sem érnek, másodlagos filozófusok csupán, az illegalításban a szerencsésüket megtaláló zsebintellektüelek. Sem a marxizmussal, sem az azt meghaladni vélt emberi jogi eszmekörrel nincsenek tisztában, arról nem beszélve, hogy sem Wilamowitz-Möllendorfról, sem a *Kalevaláról* lövésük sincs. Az illegalitást Simon a játszóterekhez vagy a jelmezbálokhoz hasonlította: mindenki annak képzele magát, aminek akarja, középszerű írók nagy írókként, középszerű filozófusok nagy filozófusokként tündökölnék. Ebben az ítéletében sem ismert pardont; Hölderlin és Rilke között nem szoríthatott helyet Eörsinek vagy Harasztinak. Karl Korsch és Gramsci között nem fértek el a Lukács-óvoda néhai hallgatói. Én viszont, noha Simon érvei elől kitérni nem tudtam, egyre növekvő izgalommal hallgattam a Szabad Európában, mit csinál Haraszi vagy Eörsi, imponáltak a hivatalos Magyarország hétköznapjait megtagadók. Nem utolsósorban Petri György imponált, Hamburger Miska barátja, az alkoholista költő. Bár Simon verdiktje, miszerint Petri harmadrangú szerző, közéleti hangulatköltő, elabortált filozófus, kurzusszerző, a hivatalos kurzussal szembenálló kurzus írója, az *avéta poétája*, így Simon, marginális és provinciális értelmiségi, aki azért vonult a föld alá, hogy a földalattiak megkérdőjelezhetetlen nimbuszú, kritikán felüli és kívüli bárdja legyen, szentségekkel és udvartartással, bárd legyen, jóllehet, csupán hűsvágó bárd, így Simon, lesújtott, Petri vodka szikkasztotta, cigaretta pácolta alakja azonban vonzott, nem engedett. Simont az ellenzék hidegen hagyta, vele róluk beszélni nem lehetett.

XXX

NEM MONDHATTAM EL ILLYÉS TEMETÉSÉT SEM,

mert Simon szigorú mérlegét Illyés Gyula alakja ki nem mozdította, nem foglalkoztatta sem a költő politikai súlya, a kisebbségi magyarság ügyében hol konfrontálódó, hol manőverező vonalvezetése, a nemzet sorsáért tett erőfeszítései, sem írói életműve, amelyet Simon szintén mérsékelt jelentőségűnek ítélt meg, jóllehet számos könyvét olvasta. Az Országos Középpiskolai Tanulmányi Versenyt Déry Tibor *A befejezetlen mondat* című regényéről írt dolgozatával nyerte meg, amihez az összes korabeli szöveget felkutatta, a két háború közötti irodalom forrásmunkáit feldolgozta, hogy

aztán Lukács regényelméletére alapozottan írja meg nagy ívű eszme-futtatását, amiből, a végeleáthatatlan mondatokban burjánzó latin kifejezésekből, jószérivel egy szót sem értettem, filozófiai fogalmakból szőtt hálójába belegabalyodtam. Azokban a hónapokban Simon szobájában tornyokban állt a vonatkozó szakirodalom, köztük Illyés könyvei, amelyeket Simon néhány epés félmondatban elintézett, a parasztság küldetésére támaszkodó szemléletét és okfejtését elmaradottnak tartotta, mind formailag, mind gondolatilag sekélyesnek, az ezekből következő prózai változatokat, így ő, súlyos korszerűtlenségében marasztalta el. Az elszakított területekkel, a *nacionalista iszapbirkózással*, így Simon, nem tudott mit kezdeni, a történelem évszámok nyomán feltáruuló eseményszövevényébe nem bonyolódott bele. Az ókori szerzők műveiben harcoló félistenek küzdelmei foglalkoztatták, a történetfilozófia érdekelte, az *értelmezett idő*, így ő, a történelem cselvetéseit és ármányait felülfogalmazó, szintén Simon, *szellem munkája*. Ezért aztán kellő malíciával, a csak rá jellemző ördögi iróniával figurázott ki mindenkit, akit a magyarság története, jelene és jövője, hovatovább sorsa aggodalommal töltött el. Simon nem bírta a *boros borongásba fulladó*, így ő, hazafias érzelmek önkínzó légkörét, a *tarisznys*, megint Simon, a *papucsos*, szintén ő, a szűrbe öltöztetett indulatokat és a kucsmás szomorúságot. Nem állhatta az *áporodott*, így Simon, nemzetfélést, a szemöldökig húzott rögeszméket, a gyertyafényben imbolygó, hálóingés kísérteteket, a *pókhálós*, ismét Simon, érveket. Zsigeri idegenkedése távol tartotta a tarisznys, a papucsos, az irredenta dalokat nótázó társaságoktól. Ha valamelyikbe mégis belekeveredett, és erre minden esélye megvolt, mert a gimnázium hordákban közlekedő, úgynevezett társaságai egyként a leigázott nemzet, a megcsönkített ország fájdalmas mítoszában éltek, hétvégén az Országház borozóban az asztalok körül és az asztalokon emelt hangon adták hírül, hogy *Édes Erdély, itt vagyunk, érted élünk és halunk*, nos, ha Simonnak valamelyikkel mégis dolga akadt, akárha a futballpályán, tehetségtelenül elbukott. Lesújtó véleménye annyira sommás volt, felülről leszúrt, az érveket és az ellenérveket félresöprő, az egész Erdély-tragédiát, a teljes Felvidék-dramát, a komplett Vajdaság-paradoxont, az en bloc Kárpátalja-traumát legalábbis a hegeli világszemlélet magasságából lekezelő és -fitymáló, hogy akaratlanul csapdába ejtette magát. Az aktuális társaság rá sem hederített, ebbe te ne szólj bele, mondták gyakran, és Simon ilyenkor néhány, a papucskokra, a szűrökre és a tarisznysokra tett sercintő megjegyzést hátravetve odébbállt.

XXX

SIMON VOLT AZ EGYETLEN, AKIT AZONOSÍTANI EBBEN AZ ÁLARCOSBÁLBAN NEM LEHETETT, maskaráinak összeviszassága, senkivel össze nem vethető szedett-vedettsége, ógörög tanulása, Casals lemezei, könyvtárában a vogul eposzok és Bernhard regényei, Marx összes művei és Heidegger német nyelvű művei, Klee képei és az őskori barlangfestmények – ezek így együttesen mindenki mással összetéveszthetetlené tették. Sem táncházba nem járt, sem presszókba, ahogyan pinceborozókba sem, könyvtárak mélyén nem verelte el magát. Fittyet hányt Pozsgay Imrére, a Hazafias Népfrejt vezetőjére, akibe a táncházmozgalom pálinkás hevületű tagjai bizalmukat vetették, ügyet sem vetett Nyers Rezsőre, a néhai gazdasági reform egyik atyjára, akiben az álnéven a szamizdatba is cikkeket író, kávégőzben pácolódó reformközgazdászok bíztak. Nem kavarta fel az Írószövetségben a hatalom ellen szót emelő költő,

a táncházmozgalmak köreiből Illyés Gyula helyére léptetett Csoóri Sándor. És hidegen hagyta a hernyóbajszú, a párt által az írók közötti rendcsinálásra szánt Berecz János, akinek a nyakába a táncházakban és a földalatti ellenállásban ugyanazt a jelzést akasztották: paraszt Révai. Az egyik oldalon a Rákosi-korszak kultuszminiszterének, Révai Józsefnek zsidó származására, a másik oldalon képességeinek, intelligenciájának az előbbihez mért szűkösségére utaltak. Simon nem utalt egyikre sem, nem olvasott a pártközlemények sorai között sem, Goethe sorait olvasta.

XXX

SIMON EMBERÉRE EGYEDÜL APAFYBAN TALÁLT.

Egyedül benne talált küzdelemre méltó ellenfelet, akivel vállt vállnak vetettek, vérszövetiséget kötöttek, ám akivel szemben időről időre nehéztüzérségét és könnyűlovasságát, a hadviselés minden fortélyát bevetette. Apafy volt az egyetlen a gimnáziumban, aki Simonnal egy ringbe léphetett, a kortársain bőven túlterjeszkedő műveltségi látókörrel és tájékozottsággal kezdte az első osztályt. Rimbaud- és Nietzsche-kötetekkel fennhéjázva járt-kelt, Kantot idézett, görögül és latinul tanult, akárcsak Simon. Kapcsolatuk évekre ment vissza, családi és iskolai kötelezések, ez idejekorán, az első osztályos, helvéci almaszedő táborban jól látszott. Estéknél Apafy és Simon duettjére került sor, láthatóan összeszokott párosukban Apafy gitározott, Simon pedig mondatkatedrálisokat húzott az akkordok fölé. A tábor lakói értetlenkedő rajongással vették körül őket, álltak a tűznél, és hallgatták Apafy minimalista futamait, Simon nyelvi bűvészműveit. Én is bámultam a szakállas, szálfatermetű és a torzonborz, mokány figura különszámát. A lángnyelvek fényeket és árnyékokat táncoltattak Simon olajos anorákján és Apafy fehér ingjén. Langyos, kora őszi estékbe gömbölyödtek a hajnali ébresztővel, acélosan hűvös késvillanásokkal induló almaszedő napok. Az építőtábor rendeltetészerűen működött, délután futballbajnokság, pingpong, néhány üveg becsempészett bor. Lagymatag ismerkedés az osztálytársakkal, teherautókra fel és teherautókról le, almafákra fel és almafákról le, a köpenyes emberek, az úgynevezett művezetők méltatlankodása az alulteljesített, úgynevezett normák miatt, érzésük, távozásuk. Emeletes ágyak, villanyoltás. Mindebben és mindezen kívül, külön, beilleszthetetlenül Simon és Apafy.

XXX

APAFY A GIMNÁZIUMBAN KISELŐADÁSOKAT TARTOTT A MEZOPOTÁMIAI KULTÚRÁRÓL,

a Gilgamesről és a németalföldi festészetéről. Amikor anyám az első szülői értekezletre érkezett az ismeretlen épületbe, a tanári szobát kereste, őt szólította meg, a szakállas Apafyt kérdezte, mert azt hitte, egy fiatal tanár eligazíthatja. Lobogó trapéz nadrágban, hosszú mandzsettájú, összevissza ingekben vonult, akárcsak Simon. A szűkített farmerek csöves és a buggyos vászonnadrágok popper divathullámaiktól mindketten távol hajóztak. Öltözetüket semmiféle stílusnak nem rendelték alá, azt a választékos igénytelenség jellemezte leginkább, azt sugallta, mindketten fűtyülnek bármiféle divatra, szedett-vedett pulóvereik és felöltöik csupán szükséges és esetleges kellékek. Elfért rajtuk a konfekciós esőkabát és a kordnadrág, a flaneling és az atlétatrikó. Kötött sál és egyujjas kesztyű.

XXX

APAFY KIZÁRÓLAG SIMONNAL ÉRINTKEZETT,

ha egyedül volt, látványosan magába mélyedt, vagy égnek emelt fejjel ment. Ő is a közelben lakott, reggelente a Feneketlen-tó parkját szelte át természetéhez mérten mulatságosan kifelé dobált lépteivel, hóna alatt könyvektől kibuggyanó táskájával. Apafynak összes felmenője erdélyi volt, református lelkészek nemzedékei, tősgyökeres, konok magyarok. Lakásuk tömve volt erdélyi szőttesekkel, erdélyi párnahuzatokkal, erdélyi csergékkel, erdélyi fafaragásokkal, erdélyi tányérokcal és erdélyi kancsókkal. A könyvtárukban az erdélyi irodalom derékhada felsorakozott. A falakon az erdélyi városok életképei lógtak, Apafy apjának fiatalkori festményei. Apafy szobája szigetként lapult a világító udvar fölött, ahol ő, miként Simon, a klasszikus auktorokba temetkezett, írópultjánál állva Goethe fölé görnyedt, avagy zöld tintával rötta a sorokat, dolgozott regényén és szonettjein. Simon az erdélyi kézimunkák között nem volt szívesen látott vendég, a szülők Simonban lázító és izgató, felforgató, fékezhetetlen, arrogáns idegent láttak. Néhányszor láttam ezt a látást, láttam Apafy apjának tekintetét és Apafy anyjának tekintetét, amint Simon fellépésekor szemükben a félelem és a megvetés fényei lobbantak. Apafyt ez azonban nem hátráltatta abban, hogy Simonnal a nappaliban, a Tesla lemezjátszón és az Orion hangfalakon Wagner operáit maximális hangerőn, partitúrával a kezében, a végkimerülésig hallgassa. Néhány alkalommal megfigyelhettem tomboló műélvezetüket, heves vitákat arról, hol van az álzárlat, hol tér vissza a főtéma. Simon és Apafy, akárha egymást hergelték volna, szinte transzba estek. Apafy a saját erdélyiségét, mivel az a Goethe, a Homérosz és a Thomas Mann nevével fémjelezett sarokpontok között feszülő művészi elkötelezettségük erőterében elhelyezhetetlen volt, a szerb templom kertjében, a kőasztalokon antik szövegek böngészésével végződő, rendszeres szentendrei kirándulásaik rendjét megzavarta volna, Simon jelenlétében nem hogy nem hangoztatta, inkább takargatta. Simon azonban gyakran szurkálta meg barátjának gyenge pontját, különösképpen Apafy apjának már-már mániákus tevékenységéből, a pusztulásra ítélt magyar tárgyi emlékezet rekvizitumait archiváló küldetéstudatából csinált viccet. Abból, hogy Apafy apja, az erdélyi, azon belül a székelyföldi kapukat és sírokat keresi fel megszállottan, lefotózza őket, majd a fotókról otthon aprólékos rajzokat készít. Apafy együtt kacagott Simonnal a saját apján, erdélyi ősein, és bár sem tarisznyát, sem papucsot nem hordott, és szűrben sem járt, kétlelkű életre kényszerült; a klasszikusoknak adózó és a soraikba törekvő ambíciói mellett egyik féltve őrzött zugában erdélyi volta lapult. Amikor a '40-es erdélyi bevonulásról készült hangfelvételt, a kazettát, amit apám egy betegétől kapott, együtt végighallgattuk, az irredenta indulókat és Horthy nemzeti pátosztól diadalittas beszédét megrendülten hallgatta, felajzott szemekkel ült, és bár Simon elől eltitkolni nem tudta, szüleivel rendszeresen járt vissza székelyföldi felmenőihöz.

XXX

AZ EGYETEMI ÉVEK ALATT SIMON ÉS APAFY ÚTJAI ELVÁLTAK.

Simon élesen kikelt Apafy újdonsült évfolyamtársaiból verbuválódott barátai, minde-
nekelőtt Fazekas ellen, aki széleskarimájú, malomkeréknyi kalapokat, levendulaillatú
öltönyöket, vékony nyakkendőket és köpenyszerű ballonokat hordott, a kocsmák
mélyén búsan vörösborot nyakalt, ha tehette, kizárólag Krúdyba feledkezett, és képtelen

volt belenyugodni a trianoni döntésekbe. Fazekas az *avéták avétája* személyesen, így nekem Simon, a bölcsészkar mintapéldánya, a nosztalgiákba és az elvágódásokba, a *hamis tudatba*, idézte Simon Mannheimet, bebábozódott, poros jelmezekbe bújt, ingatag szellemi alapokon billegő presszóértelmiségi, aki, legfőbb példaképéhez, Krúdyhoz hasonlóan a világot csak foltokban és illékony hangulatokban képes megragadni, jelentős művészi teljesítményre tehát képtelen, esztétikailag értelmezhetetlen. Apafy pedig, lám, lám, így Simon, hazatalált valódi énjéhez, nem véletlen, hogy engedett a kísértésnek, és Fazekasban végre meglelte méltó társát. Mindez nem véletlen, így Simon, hanem szükségszerű, az Apafy lényegéből következő objektív valóság, Apafy végre színt vallott azzal, hogy Fazekassal rója szesz ködökbe burkolózva az utcákat, majd betérnek az Ibolyába, mintegy mellesleg, akárha melegedni akarnának csupán, a nyáron a sarukból kikandikáló, hosszú lábkörmű, télen korpás kabátgallérú bölcsészek fellegvárában. Beülnek az Ibolyába, és a torkukat köszörülik a hosszú lábkörmökön és a korpás gallérokra, amivel hézagmentesen illeszkednek *ebbe a falanszterbe*, így Simon, ők maguk legalább annyira ennek a *poshadt és záptojászagú*, így Simon, lelombozott milliónek a csöppet sem épületes, épp ellenkezőleg, leépülőfélben lévő tagjai, mint az általuk pellengérré állított *Ibolya-kukacok*, így Simon. Apafy elárulta a barátságukat, és nem csupán a Fazekassal kötött szövetsége ennek a cserbenhagyásnak az *olcsó brilként csillogó*, így Simon, bizonyítéka, hanem párkapcsolata, a bizonyos Edit nevű csajjal, másképpen falusi hisztérikával folytatott viszonya sem hagy kétséget afelől, hogy Apafy az erdélyi havasok mellett a magyar ugaron otthonos, a Hortobágy szikes flórájának és faunájának délibábja személyesen.

Tóth Krisztina

Alapkövek

A kilencvenes évek második felében Simon Balázssal egy házban laktunk a Rippl-Rónai utcában. Hatalmas, U alakú épület volt a MÁV Kórházzal átellenben, közel a vasúti sínekhez. Én az U betű egyik szárában laktam az elsőn, ő pedig szemben, a harmadik vagy negyedik emeleten, már nem is emlékszem.

Az U betű két szára árnyékos, zöld udvart fogott közre. Nyáron a rigók ébresztettek bennünket. A lakás egyébként egyáltalán nem volt csendes: behallatszott a vonatok kattogása, jó időben, a nyitott ablakokon át pedig a szemben lévő szülészetről a vajúdó nők elkínzott jajgatása és kiáltása. Ez különösen nyári éjszakákon volt kísérteties, amikor a zöld udvar tücsökhangját egy-egy hosszú sikoly nyomta el. A mellettünk lévő házban volt a Köztisztasági Hivatal kukásautóinak garázsa, ezek is zörögve hajtottak be a betonfelhajtón. Ehhez jött még az udvar aljában üzemelő, boltnak álcázott kocsmá zsvivaja. A mentősök hajnalban itt hajtották fel a kávéjukat, hozzá gyakran valami rövid kísértőt, és rendre itt indították a napot a környék lúdtalpas alkoholistái is. Gyakran hallgattam a hálóból a kora reggeli, kapatos párbeszédet. [„Hát azt hiszed, hogy én hazudok? Hát haljak meg a Gobbi Hildán, ha nem így volt.”]